

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.3

О. В. Чернова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та підприємництва,
Національний університет державної податкової служби України, м. Ірпінь
А. Г. Королевська,
магістрант, Національний університет державної податкової служби України, м. Ірпінь

СТАН ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

О. Chernova,
Candidate of economic science, assistant professor of Department of International Economics and Business,
National University of Stay Tax Service of Ukraine, Irpin
A. Korolevska,
MA, National University of Stay Tax Service of Ukraine, Irpin

STATUS AND DEVELOPMENT DYNAMIC OF GLOBAL SECURITIES MARKET

У статті досліджено та проаналізовано динаміку розвитку світового ринку цінних паперів та оцінено діяльність основних фондових бірж світу як основних елементів ринкової інфраструктури. Проведено аналіз останніх публікацій та досліджень щодо сучасного стану світового ринку цінних паперів.

The article is investigated and analyzed the development dynamic of the Global Securities Market and estimated activities of world's major stock exchanges as basic elements of market infrastructure. Analyzed of recent publications and research to the current state of the Global Securities Market.

Ключові слова: ринок цінних паперів, фондова біржа, ринкова капіталізація, цінні папери, акції, облигації.

Keywords: global securities market, stock exchange, market capitalization, securities, shares, bonds.

Постановка проблеми. Прискорення глобалізаційних процесів, які стають характерною ознакою сучасності, потребує дослідження особливостей входження національних ринків у міжнародний інвестиційний простір. В умовах глобалізації до найвпливовіших тенденцій, що сприяють активізації процесу формування світового фондового ринку і розширенню його простору, відносять посилення взаємодії і взаємозалежності між національними та іноземними ринковими сегментами, підвищення ролі міжнародних фондових бірж, ринкову трансформацію однієї валюти в іншу та ін.

За останні два десятиліття на світовому фінансовому ринку загалом і на міжнародному ринку цінних паперів зокрема, відбулися значні структурні зрушення, які докорінно змінили умови та особливості їх функціонування. Акцентуючи увагу на ринкових цінних паперах, слід звернути особливу увагу на факт скорочення ролі банківського сектору як механізму перерозподілу фінансових ресурсів на національному і міжнародному рівнях і відповідного посилення інвестиційної та позичкової діяльності на ринках цінних паперів. Свідченням цього є безпрецедентне для сучасної фінансової історії зростання міжнародних випусків цінних паперів. Протягом останніх десяти років щорічний обсяг міжнародних емісій цінних паперів зріс понад шість разів. Через концентрацію глобальної пропозиції капіталу міжнародний ринок цінних паперів останніми роками посів провідне місце серед основних сегментів світового фінансового ринку. Завдяки стрімким перетворенням, що спостерігаються на ринку цінних паперів, він почав відігравати й роль головного структуроутворюючого фактора розвитку світової фінансової системи.

Ринок цінних паперів є невід'ємною частиною фінансового сектору економіки. Він є регулятором багатьох процесів у ринковій економіці, і перш за все накопичення капіталу. Саме фондовий ринок з відповідною йому системою фінансових інститутів представляє собою ту сферу, у якій формуються основні джерела економічного зростання, а також концентруються і розподіляються необхідні інвестиційні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес науковців до функціонування ринку цінних паперів. Серед науковців, що здійснюють аналіз ринку цінних паперів, досліджують питання його розвитку слід відмітити Бормотову М.В., Кортунова Г.Г., Войтенко О.М. та інших. Згадані вчені надали загальний опис функціонування та діяльності фондових бірж. Однак питання детального обґрунтування і аналізу стану та результатів діяльності найбільших і найпопулярніших бірж світу залишається ще повністю не розкритим.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування тенденцій розвитку світового ринку цінних паперів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фондова біржа – це організаційно оформлений, регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, ціни на які визначаються попиту та пропозицією [1, с. 21].

Головною міжнародною організацією світового механізму фондових бірж є Міжнародна федерація бірж (WFE), до складу якої входить 59 бірж-членів: Нью-Йоркська, Міжнародна (Лондонська), Німецька, Токійська та ін. Розвиток бірж-членів WFE відображає сучасні дійсні тенденції розвитку світу [2, с. 149].

Найбільшими фондовими ринками у світі є ринки США, Японії й Великобританії. Однак чемпіоном в цьому відношенні виступає фондовий ринок США, який користується особливою популярністю у світі. На його частку припадає більше третини сукупної курсової вартості акцій (майже 7 трлн. дол. США) і половина облигаційної заборгованості (10 трлн. дол. США). За обсягом ринкової капіталізації він перевищує всі найбільші ринки разом узяті.

На сьогоднішній день у світі склались найбільші центри з торгівлі фондовими цінними паперами (облігаціями, іноземними й національними акціями):

- облігаціями – Великобританія, Німеччина, Швеція, Франція, Італія, Данія;
- національними акціями – Великобританія, Німеччина, США і Японія;
- іноземними акціями – Великобританія.

Універсальним найбільшим світовим центром торгівлі цінними паперами залишається Лондон. Йому немає рівних у світі з торгівлі акціями іноземних емітентів [3].

Список основних фондових бірж світу та їх географічне розташування відображено у таблиці 1.

Таблиця 1.
Основні фондові біржі в світі

Країна	Кількість основних бірж	Назва	Найбільша біржа
США	13	Американ Сток Екскейндж, Середньозахідна, Тихоокеанська, Бостонська, Фондова біржа Цинцинатгі, Чиказька.	Нью-Йоркська фондова біржа
Великобританія	22	Лондон, Глазго, Бірмінгем, Ліверпуль	Лондонська ФБ (один з найбільших світових фінансових центрів)
Франція	8	Париж, Ліон, Марсель, Лілль, Нансі, Бордо, Нант, Тулуза	Паризька фондова біржа
Німеччина	7	Франкфурт-на-Майне, Дюссельдорф, Гамбург, Мюнхен, Штутгарт, Бремен, Ганновер	Франкфурт-на-Майне
Японія	9	Токіо, Нагоя, Кіото, Осака, Хіросіма, Коба, Ніігата, Фукуока, Саппоро.	Токійська фондова біржа "Кабута Хо" (займає 3 місце в світі)
Канада	5	Монреаль, Торонто, Ванкувер, Калгарі, Вінніпег	
Україна	7	ПФТС, УФБ, Київська, Придніпровська, Укр. міжбанківська валютна біржа, Українська міжнародна, біржа "ІННЕКС"	ПФТС, УФБ

Джерело: Орехова Г.О. Дослідження діяльності світових фондових бірж / Г.О. Орехова // Проблеми і перспективи розвитку співпраці між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ: збірник наукових праць – 2011. – Т. 2. – С. 552.

Найбільша кількість фондових бірж зосереджена у Великобританії та США, що і пояснює їх лідерство у капіталомісткості бірж. Також досить значна кількість бірж (9) знаходиться у Японії, особливо якщо врахувати її територіальні масштаби.

Десятка лідерів за рівнем капіталізації бірж світу залишається незмінною протягом останніх років. Рейтинг найбільш популярних світових фондових бірж, а також рівень їх капіталізації у 2011-2012 роках, наведений у таблиці 2.

Таблиця 2.
10 найбільших за капіталізацією ринку акцій бірж світу

№	Назва біржі	Капіталізація ринку акцій біржі на кінець 2011 року		Капіталізація ринку акцій біржі на кінець 2012 року		Приріст капіталізації ринку акцій, %
		Млрд. дол. США	Частка у світовій капіталізації, %	Млрд. дол. США	Частка у світовій капіталізації, %	
1	NYSE Euronext (США)	11796	24,9	14086	25,8	19,4
2	NASDAQ OMX (США)	3845	8,1	4582	8,4	19,2
3	Токійська фондова біржа (Японія)	3325	7,0	3479	6,4	4,6
4	Лондонська фондова біржа (Великобританія)	3266	6,9	3397	6,2	4
5	NYSE (США)	2447	5,2	2832	5,2	15,7
7	Гонконгська фондова біржа (Гонконг)	2258	4,8	2832	5,2	25,4
6	Фондова біржа Шанхаю (Китай)	2357	5,0	2547	4,7	8,1
8	TSX Group (Канада)	1912	4,0	2059	3,8	7,7
9	Deutsche Borse (Німеччина)	1185	2,5	1486	2,7	25,4
10	Australian SE	1198	2,5	1387	2,5	15,8
-	Усього по світу	47401	100	54570	100	15,1

Джерело: розраховано автором за даними World Federation of Exchanges.

Чітко видно, що найбільшу частку у світовій капіталізації займають фондові біржі США (3 біржі складають майже 40 % обсягу світової капіталізації), характерною ознакою яких є високі темпи зростання (19 %), завдяки всесвітній привабливості. Також досить значну частку у структурі світової капіталізації займають Лондонська біржа (6,2 %), японська (6,4 %) і китайська фондові біржі (приблизно по 5 %). Найбільші темпи зростання у 2012 році порівняно з 2011 спостерігалися на гонконгській (25 %), німецькій (25 %) і австралійській фондових біржах (16 %).

Міжнародний ринок облігацій являє собою сукупність національних ринків облігацій та ринку єврооблігацій. Існує також ринок глобальних та паралельних облігацій.

До найбільших ринків іноземних облігацій відносять:

- ринок Швейцарії (Цюріх), що з'явився в 1960-ті роки і на сьогодні є найбільшим за емісіями ринком іноземних облігацій. Швейцарський ринок приваблює іноземних позичальників стійкістю національної валюти і розвиненістю банківської інфраструктури;
- ринок Японії (Токіо), що інтенсивно почав розвиватися лише з другої половини 1980-х років. Обсяг емісії становить від 10 до 100 млрд ієн. Основні емітенти - національні уряди і банки;
- ринок США (Нью-Йорк), що в 1990-ті роки зарекомендував себе як найбільш ліквідний серед індивідуальних ринків. Американський ринок приваблює іноземних позичальників значними розмірами капіталів інституційних інвесторів США і різноманітністю фінансових інструментів. Обсяг емісії максимально становить 500-700 млн. дол. США для одного траншу [4].

Основними центрами торгівлі єврооблігаціями є Лондон, Гонконг, Сінгапур, деякі країни Карибського регіону, а також меншою мірою Нью-Йорк та Токіо.

Операції з глобальними облігаціями здійснюються на ринках США, Японії, в країнах Європи, Далекого та Близького Сходу. Провідним ринком глобальних облігацій залишається ринок США [4].

Таким чином, безсумнівним лідером серед усіх фондових ринків залишається ринок США з його найбільш капіталомісткими біржами. Хоча найбільш універсальним центром торгівлі цінними паперами залишається Лондон.

За даними Міжнародної федерації фондових бірж (МФФБ), станом на кінець 2012 р., загальний рівень капіталізації акцій, що обертаються на біржах – членах МФФБ, зріс до 54,6 трлн. дол. США, що на 15 % вище аналогічного показника на кінець 2011 р. (45,7 трлн. дол. США) (рис. 1) [5].

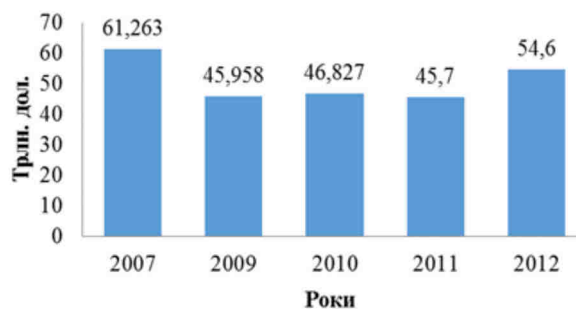

Рис. 1. Капіталізація світового фондового ринку у 2007-2012 рр., трлн. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними World Federation of Exchanges

Суму в 6,3 трлн. доларів становили в 2011 році втрати інвесторів на світовому фондовому ринку. При цьому сукупна капіталізація світового бізнесу впала за рік на 12,1 %, і скоротилася до 45,7 трлн доларів. Цей показник наблизився до показника 2009 року. Тим самим 2011 став одним з найдраматичніших для світової економіки, коли в ній ще збереглися деструктивні тенденції, що виникли з початком у 2008 році глобальної фінансової кризи, і при цьому поглибилася нова важка криза заборгованості країн зони євро [6].

За підсумками торгів у 2011 році Лондонська біржа втратила 5,55 % від свого головного індексу, Франкфуртська - 14,69 %, Паризька - 16,95 %, Міланська - 25,20 %, Мадридська - 13,11 %, Брюссельська - 11,87 %, Амстердамська - 11,87 %. Швейцарська Цюріхська фондова біржа, що не входить до зони Єврозони, втратила за результатами 2011 року 7,77 % від сукупної вартості акцій. Великі збитки зафіксували і азійські фондові біржі. Так, головний індекс Токійської біржі впав за рік на 17,3 %, головні індекси фондових бірж Гонконгу і Шанхаю відповідно втратили 20 % і 22 % [6].

На цьому тлі абсолютним лідером виглядає Нью-Йоркська фондова біржа, головний індекс якої - Dow Jones - додав за рік 5,53 %. Однак основний індекс альтернативної високотехнологічної нью-йоркської біржі Nasdaq втратив за рік 1,8 %.

При цьому найбільших втрат у 2011 році понесли інвестори, які мали на своїх руках акції та цінні папери банків. А найбільший прибуток отримали ті, хто в основу своєї стратегії на 2011 рік поклав енергетичний сектор - акції нафтових компаній стали за підсумками року лідерами зростання світового фондового ринку. Це було забезпечено в першу чергу значним ростом цін на нафту. Так, за 12 місяців 2012 року ціни на нафту на Лондонській біржі збільшилися на 13%, на Нью-Йоркській - на 9 % [6].

У регіональному розрізі найкращі показники зростання рівня капіталізації ринку у 2012 році спостерігалися в Північній і Південній Америці (17,2 %), потім у Азіатсько-Тихоокеанського регіоні (15,4 %) і регіоні ЕАМЕ (Європа – Африка – Близький Схід) (11,6 %) (табл. 3).

Таблиця 3.
Рівень капіталізації фондових бірж світу у регіональному розрізі

Регіон	2011		2012		Приріст капіталізації, %
	Млрд. дол. США	Частка у загальному рівні капіталізації, %	Млрд. дол. США	Частка у загальному рівні капіталізації, %	
Американський	19789	41,7	23193	42,5	17,2
Азіатсько-Тихоокеанський	14670	30,9	16929	31,0	15,4
Європа-Африка-Близький Схід	12942	27,3	14447	26,5	11,6
Загальний рівень капіталізації	47401	100	54570	100	15,1

Джерело: розраховано автором за даними World Federation of Exchanges.

У Північній і Південній Америці, зростання було в основному обумовлено завдяки США, які показали зростання на 19 %, в той час як Канада збільшила рівень капіталізації лише на 8 %, а країни Латинської Америки представили протилежну тенденцію.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, найбільш високі темпи зростання спостерігалися в Таїланді (45 %), Філіппінах (39 %), Сінгапурі (28 %), Гонконзі (25 %) і Індії (25 %), а відносно низькі темпи зростання відбулися в Китаї і Японії (8 % і 5 % відповідно).

У Європі, Африці і Близькому Сході спостерігався темп зростання - 20%. До того ж якщо в країнах Єврозони зростання капіталізації відбулося на рівні 14 %, то на Лондонській фондовій біржі це зростання становило 4 % [5].

Упродовж останніх років зростає роль США та Європи, зменшується частка Японії та Південно-Східної Азії і стрімко збільшується частка Китаю. Сегментом, що динамічно розвивається, можна вважати Індію та країни Центральної та Східної Європи, міжнародні активи яких перевищують 1 трлн. дол. (табл. 4) [7].

Таблиця 4.
Регіональна структура міжнародного фінансового ринку, %

Показники	США	Євро-зона	Великобританія	Східна Європа	Японія	Китай	Індія
Акції	33	19	35	31	17	27	32
Корпоративні облигації	36	29	30	3	12	5	1
Державні облигації	12	21	7	20	35	6	22
Депозити	20	36	28	40	36	60	45
Обсяги ринку, трлн. дол. США	44	26	7	1	18	5	11

Джерело: Войтенко О.М. Актуальність питання сучасного розвитку міжнародного ринку фінансових послуг / О.М. Войтенко // Економічний простір: збірник наукових праць – 2011. – № 46. – С. 5.

Така висока частка розвинутих країн у скупному світовому ринку цінних паперів призводить до того, що світові пропорції повністю визначаються пропорціями фондових ринків п'ятірки (Великобританія, Японія, США, Німеччина, Франція) за домінуючого впливу США. В той самий час у конкретних країнах пропорції можуть суттєво відрізнятись від середніх світових. Найнеоднорідніша структура – в групі ринків, що формуються [7].

Регіональна структура світового ринку цінних паперів свідчить, що близько 37 % припадає на Сполучені Штати, 22 % - на Європу, 15 % - на Японію, 6 % - на Великобританію і близько 5 % - на Китай. Фінансові ринки Центральної та Східної Європи, а також Індії належать до тих, що розвиваються. Однак, ринок Китаю є нині найдинамічнішим і, зважаючи на те, що за обсягами виробництва Китай займає четверте місце у світі, китайська складова світового фінансового ринку постійно зростає. При цьому більшість дослідників вважає, що частка Китаю збільшуватиметься за рахунок Японії і країн Південно-Східної Азії [8].

Сучасні умови світового ринку цінних паперів характерні стрімким зростанням ринку облигацій. До того ж, воно тривало навіть за умов кризи на ринку акцій, яка супроводжувалась стрімким спадом індексів капіталізації і банкрутством провідних корпорацій. Ринок облигаційних позик забезпечив зростання світового ринку цінних паперів за несприятливих умов розвитку. Привабливість світового ринку облигацій зумовлена великою мірою змінами, що відбуваються на цьому сегменті фондового ринку. Зокрема, зростає роль корпоративних цінних паперів. Збільшення обсягів емісії корпоративних облигацій створює сприятливі умови для розвитку економіки будь-якої країни і стимулює інвестиційне середовище [8].

Отже, за останній рік характерним є значний стрибок рівня капіталізації фондових бірж світу, що дає змогу припускати його подальший стрімкий розвиток. Особливо вагому роль зіграли у цьому США та країни Європи. Також слід зазначити, що досить динамічним є розвиток ринку цінних паперів Китаю, Японії та Індії.

Висновки. Основним елементом ринку цінних паперів являється фондова біржа, метою діяльності якої є забезпечення розподілу і перерозподілу національного доходу як в цілому в народному господарстві, так і між соціальними групами, галузями і сферами економіки. У світовому масштабі найвищі позиції серед фондових ринків у світі займають ринки п'ятірки розвинутих країн, а саме Великобританії, Японії, США, Німеччини і Франції, з домінуючою роллю ринку США.

За даними Міжнародної федерації фондових бірж (МФФБ), станом на кінець 2012 р., загальний рівень капіталізації акцій, що обертаються на біржах – членах МФФБ, зріс на 15 % порівняно з аналогічним показником на кінець 2011 р. Загалом простежується тенденція до щорічного збільшення рівня капіталізації фондових бірж світу. Незмінним залишається і домінування у ній частки бірж США (більше 40 %).

Аналізуючи регіональну структуру ринку цінних паперів, можна відмітити, що упродовж останніх років зростає роль США та Європи, зменшується частка Японії та Південно-Східної Азії і стрімко збільшується частка Китаю. Сегментом, що динамічно розвивається, можна вважати Індію та країни Центральної та Східної Європи. Також слід додати, що ринок Китаю є нині найдинамічнішим.

Література.

1. Бормотова М.В. Дослідження сутності поняття «Фондова біржа» як основної ланки фондового ринку / М.В. Бормотова // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей – 2012. – Вип. № 39. – С. 21.
2. Кортунов Г.Г. Інвестиційна привабливість національного фондового ринку в контексті IPO / Г.Г. Кортунов // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект: збірник наукових праць – 2011. – Ч. 2. – С. 148.
3. Міжнародний ринок грошей і капіталів: Конспект лекцій. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/13/1208.html>
4. Міжнародні портфельні інвестиції: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fin-result.ru/mezhdunarodnye-investicii3.html>
5. 2012 WFE Market Highlights: [Електронний ресурс] // World Federation of Exchanges. - Режим доступу: <http://www.world-exchanges.org/>
6. Інвестори в 2011 році втратили 6,3 трлн. дол. [Електронний ресурс] // Економічна правда. - Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2012/01/1/311702/>
7. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навч. посіб. / В.П. Ходаківська, В.В. Беляєва. – К.: ЦНЛІ, 2008. – 616 с.
8. Войтенко О.М. Актуальність питання сучасного розвитку міжнародного ринку фінансових послуг [Електронний ресурс] / О.М. Войтенко // Економічний простір: збірник наукових праць – 2011. – № 46. – С. 5.

References.

1. Bormotova, M.V. (2012), "Research essence of the concept "Stock Exchange" as a basic level of stock market", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti: zbirnyk naukovopraktychnykh statej*, vol. 39, pp. 21.
2. Kortunov, H.H. (2011), "Investment attractiveness of the national stock market in the context of the IPO", *Problemy rozvytku zovnishn'oekonomichnykh zv'iazkiv i zaluchennia inozemnykh investytstij: rehional'nyj aspekt: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 2, pp. 148.
3. "Mizhnarodnyj rynek hroshej i kapitaliv", *Konspekt leksij*, available at: <http://library.if.ua/book/13/1208.html> (Accessed 28 January 2014).
4. "Mizhnarodni portfel'ni investytstii", available at: <http://fin-result.ru/mezhdunarodnye-investicii3.html> (Accessed 28 January 2014).
5. The official site of World Federation of Exchanges (2012), "2012 WFE Market Highlights", available at: <http://www.world-exchanges.org/> (Accessed 28 January 2014).
6. Ekonomichna Pravda (2012), "Investory v 2011 rotsi vtratyly 6,3 trln. dol.", available at: <http://www.epravda.com.ua/news/2012/01/1/311702/> (Accessed 28 January 2014).
7. Khodakiv'ska, V.P. (2008), *Rynok finansovykh posluh: teoriia i praktyka* [Financial Services Market: Theory and Practice], Navch. posib., Kyiv, Ukraine.
8. Vojtenko, O.M. (2011), "The urgency of the issue of modern international financial services market", *Ekonomichnyj prostir: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 46, pp. 5.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"